

Koldo Mitxelena (1915-1987)

El Diario Vasco, [1987-10-20].

Koldo Mitxelena Elissalt, Errenteriako Goikokalean jaio zen 1915go abuztuak 20 zituela.

Gero, espetxeak zehar (Santoña, Dueso, Larrinaga, Burgos) eta lanak behartuta Madrilen, Salamancan, Parisen, Gasteizen eta Donostian bizi izan bada ere, azkenean sorterriko hilerrian bertan hartu du bere gorpuak azken deskantsua, eta bataiatua izan zen etxe inguruko Santa Maria eliz-parrokiak eratu ziren hiletekin agurtu zuten elizak eta Herriak, Kristau den euskaldunak, onenean, taiutu dezaken harrespilaren itxitur sakratua.

Gizonaren bizitzak gizartearen misterio osoa adierazten baitu.

Kasu honetan, Koldok, bere guroil-barru honetako esparrua bete-beterik utzi du: Batere nahi gabe ezarri zioten eran bere asmo eta iritziak gizalegez defendatu zituen. Gero, gorroterrian galtzea suertatzea zaiotenen prezio gogorra ordaindu behar izan zuen: bizia txirioaz salbu lortu bazuen ere, ia zortzi urteko espetxe zigorra bete arazi zioten. Lehenengo sei urteko gartzelalditik etxeratu zenean, amak euskal soiltasunez esan omen zion: "Etorri al zera?". Eta beste bi urteko gartzelaldian zegoela iritxi zitzaion ama hil zitzaionaren zirrara.

Behin, beretzako hizketan bezala egin zidan konfidentzia: "behar bada ez nintzen amarekin ondoegi portatu".

Matilde, bere emazte on eta adoretua, izan zuen bere ondoan beti eta Itziar (1950) eta Rafael (1952) ekarri zizkion.

Gero egin zituen lan guztiak burutzeko denbora, gerrondoko jazarpen eta trabaz mingoztua gertatu zen: Lizentziatura 1951an burutu zuen Koldok 36 urte zituela; gero, beharrezko ziren oposizioak egiteko "Certificado de Penales" garbia behar zuen, eta berea gorritz eta espetxez gainezka zegoenez gero, behar zuen laguntza, eta Antonio Tovar-ena izan zuen bereziki Salamancako "Aita Larramendi"ren katedra lortu zuenean, eta hurrengo urtean oinarrizko Lingüística Indoeuropea-ren katedra oposizio bidez lortzeko (1968). Bestalde, Euskaltzain osoa zen, eta euskararen aldetik Azkue zenaren ordean Real Academia Española de la Lenguako urgazle egin zuten (1959); USAko, Pariseko eta Madrileko Hizkuntza elkarteetan sarrera ireki zioten. Ezagutzak eta sariak jaso zituen, bai atzerrian, eta baita etxekoak ere; azkenengoa, joan den urtean Eusko jaurlaritzak eskainia.

Ezagunak dira Koldo Mitxelenak *Euskara Batuari* eskaini zizkion ardurak eta nekeak. Askotan ezagutza zekenarekin. Urrutiko oihartzunak jaso zituen Koldok ahalegin honen lanetan murgiltzeko: Bazekien Arana Goiri berak ikusi zuela Euskararen batasun literarioaren beharra; irakurri zituen gazte zela gai honi zegozkion "Lizardi", "Aitzol" eta "Lauaxeta"ren ardurak; Euskaltzaindira hurbildu zen bezain laster gogarazi zion erakunde honek haxe egiteko sortua izan zela 1918an, eta berez, hizkuntzen ikerketetan lanean ari zela ikusi zuen naietaezko beharra.

Itziar bere alabak gogarazi digun bezala: *premia historikoa* bezala ikusi zuen Koldok lan hau.

Arazo larri gertatu zen honek sorturiko bileran: 1963an Baionan, 1967an Bilbon, eta 1968 Arantzazun eratu ziren eta azken erabakia hartu zenekoan, azken bileran, Mitxelena izan zen Euskaltzaindiako batzordearen buru. Ordurako maisu errespetatua zen: Euskarak izan duen lehen hizkuntzalari profesionala gure herrian, zientza aldetik euskara hobekien ezagutzen zuena, eta ikertzaile goren.

Eta idazlea ere baten:

Aita Altuna euskaltzainak ongi dion bezala, *Mitxelenaren idazlan hautatuak* liburua prestatzerakoan, irizpide hauek erabili zituen: Ordurarte "Orixe" erabili izan genuen modura erabiltzeko idazle maila ezagutu zion, biek esan nahi zuten guztia egoki bezain juxtu esaten baitzuten; "baina "Orixe"k ez bezala, orain arteko euskararen inguruan egindako zientzia guztia kritikaren galbahetik iragazi eta eredu bakarra erabiltzea lortu zuen Mitxelenak". Batasunerako abantail handia.

Euskara batua, euskalkiak kontuan hartuaz, zientziaz eta kontzientziaz osaturiko zerbait da; asmatu du, herriak onartu baitu.

Koldo Mitxelenak jarri du, nire ustez, euskara irabazteko bidean; ez du gure herriak hau inoiz ahaztuko.

Apellidos vascos 1953, *Las escrituras apócrifas de Andramendi* (Milagros Bidegain, Lagun), *La posición fonética del dialecto vasco del Roncal*, *De onomástica aquitana, Hispánico antiguo y vasco*, *A propos de l'accent basque*, *Dictionarium linguae de N. Landuchio*, (en colaboración con Manuel Agud), *Las antiguas consonantes vascas*, *Los cantares de la quema de Mondragón* (en colaboración con Rodríguez Herrero), *Historia de la literatura vasca* 1960, *Fonética histórica vasca* 1961, *Lenguas y protolenguas* 1963, *Textos arcaicos vascos* 1964, *Sobre el pasado de la lengua vasca* 1964, *Estudio sobre las fuentes del diccionario de Azkue* 1970, *Idazlan hautatuak* eta *Zenbait hitzaldi* 1972.

Liburu hauez gain, Azkue-ren *Diccionario Vasco-español-francés* berritu eta egokitu du, Euskaltzaindiak eskatuta, 1984.

Azkenik, ezin buka izan zuen lan erraldoia: *Orotariko Euskal Hiztegia*, izena Mitxelena berak erabakia; kulturadun hizkuntza guztiak dute delako *Diccionario General* bat, lan oso eta zehatza; eginkizun honek ekipoa, taldea, eskatzen zuen, eta hizkuntzalari iaio eta jakintsu den Ibon Sarasola geratu da orain ahalegin honen buru. Espero da bi bolumenetatik lehenengoa Durangoko azokan aurten agertuko dela.

Mitxelena berak iragarri bezala, ez du, zoritxarrez, lan handi honen argitarapena ikusteko zoririk izan.